



Structură socială și climat al schimbării

Educația și ocupația sunt doi indicatori ai modului în care este structurată o societate. De asemenea, sunt doi factori care contribuie la dezvoltarea sustenabilă a unei țări. În acest număr al seriei noastre o să vedem cum arată România conform acestor doi indicatori, inclusiv prin comparație (unde îmi permit datele) cu celelalte țări membre ale UE 27 și cele trei candidate, Croația, Macedonia și Turcia.

Educația: părinți și copii

În principiu copiii reproduc structura educațională a părinților (**tabelul 1**). Dacă luăm însă în calcul generația în care s-au născut atunci putem nuanța interpretarea. Considerând perioadele istorice ‘înainte de 1947’, ‘1947-1965’ și ‘1966-1989’, similitudinea scade de la stânga la dreapta. Dacă pentru cei născuți înainte de 1947 direcția era similară cu cea a părinților, pentru celelalte două generații se observă un salt pozitiv: indivizii ai căror părinți absolviseră cel puțin școala primară dar cel mult o formă de învățământ secundar mergeau un pas mai sus, către învățământul superior. Acest lucru indică schimbări ale structurii societății pe fondul noilor cerințe ale pieței muncii de la educație, precum și, la modul mai general, despre modul în care societatea și indivizii își schimbă nevoia de cunoaștere.

Tabelul 1 Structura educațională a copiilor comparativ cu cea a părinților

		Educația respondentului			Total
		0-8 ani	9-12 ani, școală postliceală	universitar, postuniversitar	
Părintele cu cea mai înaltă educație	0-8 ani	39%	55%	7%	100%
	9-12 ani, școală postliceală	7%	72%	21%	100%
	universitar, postuniversitar	4%	49%	47%	100%

Celulele colorate cu **albastru** indică asocieri semnificative pozitive, iar cele cu **roșu** asocieri semnificative negative. De exemplu, cei ai căror părinți au absolvit maxim studiile primare au o probabilitate mai mare decât alții să aibă cel mult studii primare și o probabilitate mai mică să urmeze învățământul superior.

Structura ocupațională în România anulului 2008

Clasificarea standard a ocupațiilor ISCO 88 ne permite să estimăm nivelul de calificare al forței de muncă din țara analizată deoarece categoriile sunt elaborate în funcție de know-how-ul necesar și complexitatea sarcinilor de îndeplinit la locul de muncă. Nivelul de calificare minim îl au cei din grupul ISCO 1 (muncitorii necalificați), acesta crescând la grupul ISCO 2 (operatori și asamblori de mașini, instalații și echipamente; muncitori și meseriași; muncitori în agricultură și pescuit; lucrători și operatori în comerț; funcționari), ISCO 3 (tehnicieni) și ISCO 4 (specialiști cu ocupații intelectuale și științifice). Grupul legiuitori, înalți funcționari și conducători este considerat distinct, fiind oarecum

European Values Survey și World Values Survey formează seria sondajelor valorilor, repetate în întreaga lume odată la 4-5 ani, permițând înregistrarea



schimbărilor modului în care oamenii gândesc despre propria lor viață. Sondajele valorilor reprezintă cele mai citate surse de analiză comparativă în literatura sociologică și din științele politice internaționale. Ele constituie singura cercetare comparativă de asemenea dimensiuni în care România este implicată încă de la începutul anilor 90.

Echipa românească pentru studiul valorilor își propune să prezinte publicului larg rezultate ale acestor cercetări. Ne interesează pe de o parte schimbarea valorilor, așa cum este ea înregistrată în sondajele EVS/WVS din 1993, 1999, 2005 și 2008. Urmărim să vedem cum au evoluat românii, atunci când am intrat în cel de-al 20 an de la căderea comunismului și să ne comparăm cu modul în care gândesc ceilalți europeni.

Folosim prilejul acestei serii de newsletter-uri care va continua pe tot parcursul anului 2009, pentru a prezenta date noi, rezultatele EVS 2008 fiind făcute publice pentru prima oară în aceste materiale. Adăugăm date provenite dintr-un sondaj realizat de ICCV în rândul românilor migrați peste hotare, comparând mereu diferențele de idei dintre aceștia și cei aflați în țară.

Acest număr este dedicat analizei structurii sociale din România și factorilor care favorizează schimbarea socială pozitivă. Acest număr al newsletter-ului se oprește asupra structurii ocupaționale din România, factorilor care determină ocuparea unei poziții sociale care asigură o calitate a vieții mai ridicată și a ideologiilor după care românii își ghidează viața din acest punct de vedere.

Marian Vasile

logic că aici acced cei cu pregătire foarte bună, aceste ocupații având un impact social puternic. De asemenea, forțele armate sunt tratate distinct.

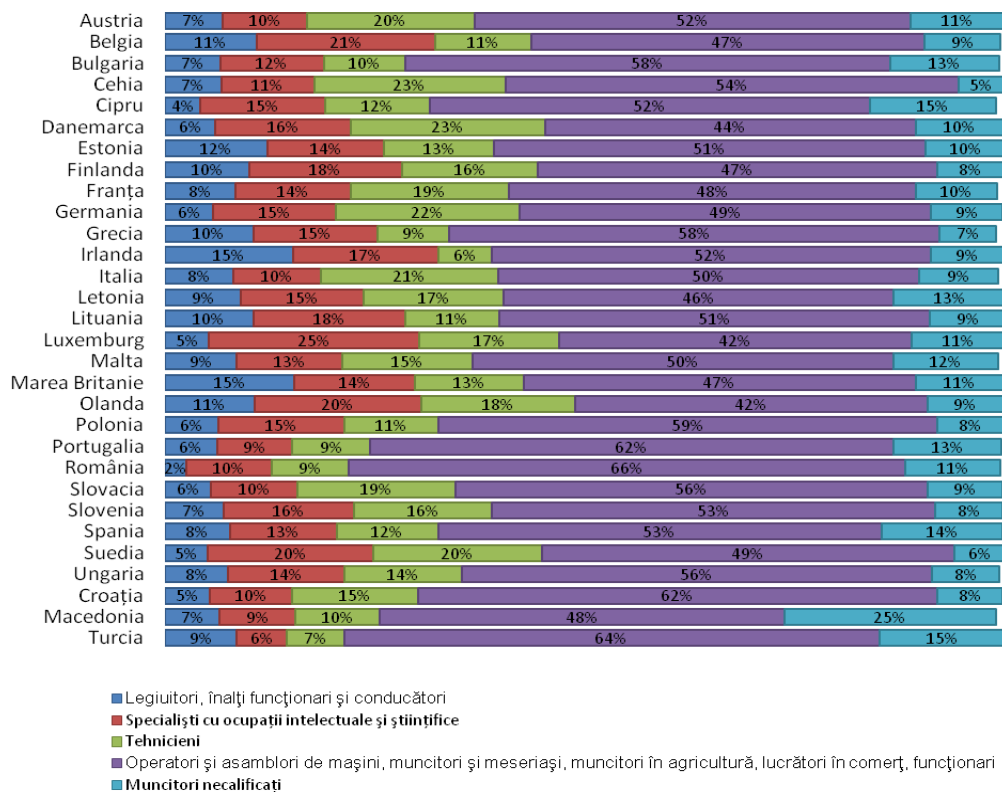
În anul 2008, conform datelor EUROSTAT, România depășește doar Turcia în ceea ce privește numărul de lucrători în categoriile ocupaționale cele mai calificate (**graficul 1**). România este țara cu cei mai mulți muncitori în agricultură și pescuit (24%)¹, valori mai ridicate ale acestui indicator fiind înregistrate în Turcia (21%), Polonia (13%), Croația (12%), Portugalia și Grecia (câte 11%).

Dacă discutăm în termeni de forță de muncă europeană, remarcăm că principalii furnizori de muncitori și meseriași sunt Portugalia, Lituania, Cehia (câte 19%), Slovacia (18%), Ungaria, Estonia, Polonia (câte 17%), Italia, România, Bulgaria, Spania (câte 16%). România ocupă un loc codaș în ceea ce privește ponderea personanului de suport (5%) spre deosebire de țări ca Belgia (15%), Austria, Cipru, Marea Britanie, Irlanda (câte 13%), Germania, Olanda, Franța, Croația, Malta, Italia (câte 12%) sau Grecia (11%).

România din 2008 nu este cu mult diferită de cea din 1998: a) avea cel mai mic număr de lucrători în ocupațiile cele mai calificate și complexe din Europa² (17%), b) avea cel mai mare număr de lucrători în agricultură (38%), c) avea cel mai mic număr de funcționari³ (4%).

Comparând ocupația copiilor cu cea părinților, remarcăm o asociere interesantă între cei doi indicatori: copiii ajung, în principiu, să aibă un nivel de calificare similar cu cel al părinților, cu tendința de a accede la un nivel de calificare superior (**tabelul 2**). Cea mai

Graficul 1 Distribuția categoriilor ISCO 88 în UE 27 și țările candidate în anul 2008



accentuată inerție este specifică nivelului 2 de calificare.

Factori care influențează accesul la o ocupație cu un nivel de calificare superior

Cu cât un individ investește mai mult în educația sa, cu atât șansele acestuia de a avea o poziție socială mai bună prin câștigurile asociate ocupației cresc. Astfel, dintre cei care au absolvit cel mult învățământul primar, 31% sunt muncitori necalificați iar 38% sunt muncitori și meseriași. Un pas în plus în educația formală, adică învățământul secundar, aduce cu sine șansa de a avea o ocupație din categoria lucrători/operatori în comerț și asimilați (15%). În fine, educația superioară crește șansele de a avea o ocupație din categoriile legiuitori, înalți funcționari și conducători, specialiști cu ocupații intelectuale și științifice, tehnicieni sau funcționari (84% dintre cei care au parcurs un ciclu universitar parțial sau integral și postuniversitar).

Acest lucru sugerează importanța investiției în educație.

Cu cât accesul la infrastructura educațională, culturală, la informație și alte resurse similare este mai facil, cu atât este mai probabil să ai un nivel de educație mai ridicat, respectiv o ocupație cu un prestigiu mai mare și câștiguri mai bune.

¹ Procentele sunt calculate din total populație ocupată din țara respectivă

² În 1998 nu sunt disponibile date pentru Bulgaria, Cipru, Malta, Croația, Macedonia, Turcia

³ În 1998 nu sunt disponibile date pentru Bulgaria, Cipru, Malta, Croația, Macedonia, Turcia

Tabelul 2 Relația dintre ocupația părinților și ocupația copiilor

		Ocupația respondent				Total
		nivel de calificare 1	nivel de calificare 2	nivel de calificare 3	nivel de calificare 4	
Ocupația părinte	nivel de calificare 1	23%	55%	20%	2%	100%
	nivel de calificare 2	11%	63%	19%	7%	100%
	nivel de calificare 3	2%	36%	41%	21%	100%
	nivel de calificare 4	2%	32%	39%	27%	100%

Ocupația părinte este un indice care ia în considerare părintele cu cel mai înalt grad de calificare. De exemplu, dacă tatăl a avut o ocupație din categoria tehnician, iar mama o ocupație din categoria funcționar, în analiză a fost utilizată ocupația tatălui

nivel de calificare 1 = muncitori necalificați

nivel de calificare 2 = operatori pe instalații, mașini și asamblori de mașini; muncitori și meseriași; muncitori în agricultură și pescuit; lucrători în comerț și asimilați; funcționari

nivel de calificare 3 = tehnicieni

nivel de calificare 4 = specialiști cu ocupații intelectuale și științifice; legiuitori, înalți funcționari și conducători

Celulele colorate cu **albastru** indică asocieri semnificative pozitive, iar celulele colorate cu **roșu** indică asocieri semnificative negative. De exemplu, cei ai căror părinți au avut o ocupație cu nivel de calificare 1 au o probabilitate mai mare decât ceilalți să aibă o ocupație cu același nivel de calificare și o probabilitate mai mică să aibă o ocupație cu nivel de calificare 4.

Dintre toți factorii discutați anterior, cea mai sigură cale către o ocupație cu un prestigiu ridicat (nivel de calificare 3 sau 4) este educația¹. Al doilea factor ca importanță, dezinteresul total al părinților pentru lectură, le scade copiilor șansa de a accede în ierarhia ocupațională cu aproape 60%. Contrar percepției, femeile au șanse mai mari decât bărbații să aibă o poziție ocupațională superioară. Locuitorii din mediul rural au șanse foarte mici de a accede în partea superioară a ierarhiei ocupaționale.

Climat al schimbării

Starea de bine pe care un individ o resimte este un rezultat al situației generale dintr-o societate. De asemenea, poate fi premisa pentru a aborda diversele situații ale vieții cu optimism și încredere. La întrebarea „Luând în considerare toate aspectele vieții dvs. ați

¹ Conform ecuației de regresie logistică binară.

Dimensiunea localității ne poate servi ca o aproximare a accesului la resurse. Dintre cei care locuiesc în orașe cu peste 200.000 de locuitori, 29% au urmat o formă de învățământ superior, aceștia având șanse mult mai mari decât toți ceilalți să accedă la acest nivel școlar. Firesc, remarcăm aceeași tendință și în cazul ocupațiilor: locuitorii orașelor cu peste 200.000 au șanse mult mai mari decât celelalte să aibă ocupații cu un nivel de calificare ridicat (3 sau 4). Aceste cifre sugerează nu doar o distanțare a urbanului de rural în termeni de acces la oportunități, ci a urbanului foarte mare de restul urbanului.

spune că sunteți foarte fericit, destul de fericit, nu prea fericit sau deloc fericit”, 73% dintre respondenți aleg cele două variante pozitive de răspuns. Față de 2005, constatăm un salt destul de ridicat, cele două variante de răspuns cumulând atunci 56% dintre răspunsuri. Diferența poate fi explicată prin îmbunătățirea situației economice în perioada premergătoare cercetării din 2008. Este îmbucurător, însă, că numărul celor care au o stare generală de spirit pozitivă sporește constant, având în vedere că în 1999 47% se declarau fericiți. Comparând cu celelalte țări europene studiate, constatăm că ocupăm fie penultima poziție în 1999² după Bulgaria, fie chiar ultima poziție în

² Țările analizate, de la cele mai puțin fericite la cele mai fericite sunt Letonia, Estonia, Slovacia, Ungaria, Grecia, Lituania, Slovenia, Polonia, Croația, Italia, Portugalia, Germania, Cehia, Malta, Spania, Austria, Franța, Belgia, Suedia, Luxemburg, Danemarca, Olanda, Irlanda

Surse de date: European Values Survey, World Values Survey și European Social Survey

Sondajele valorilor, așa cum sunt cunoscute EVS și WVS, au o istorie veche. Primul val a avut loc în anii 1980, înglobând în principal țări din vestul Europei, dar și Statele Unite și Canada, ulterior adăugându-se alte câteva țări. În 1990-1991 are loc un nou val al sondajului, incluzând acum și Europa de Est, România aplicând același chestionar în 1993. Urmează valuri în 1995-1997, apoi în 1999-2001, când se înregistrează 82 de societăți participante, în 2005-2006 și în 2008-2009.

În fiecare val, țările participante au colectat date de la eșantioane reprezentative la nivel național, marjele maxime de eroare garantate cu probabilități de apariție de 95% menținându-se sub ±3%.

Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române este gazda echipei românești pentru studiul valorilor sociale, incluzând cercetători din cadrul ICCV (Mălina Voicu, Raluca Popescu, Monica Șerban, Claudiu Tufiș, Paula Tufiș, Marian Vasile, Bogdan Voicu) și de la Universitățile din Cluj (Mircea Comșa) și Sibiu (Horațiu Rusu).

Eșantionul românesc al valului 2008 al EVS include 1488 de respondenți, colectarea datelor realizându-se în perioada aprilie-iunie 2008, în parteneriat cu MetroMedia Transilvania. Mai multe detalii sunt disponibile pe site-ul nostru.

2005¹. Rămâne de văzut ce arată datele internaționale pentru anul 2008 și ce impact a avut criza economică mondială asupra stării de spirit a indivizilor.

În general, românii consideră că au libertate de control și alegere asupra vieții lor, chiar dacă media din 2008 este mai mică decât cea din 2005. În 2005 românii se considerau mai liberi (7,64) decât cei din Bulgaria (5,81), Italia (6,34), Polonia (6,57), Spania (6,88) și altele, acesta fiind probabil efectul schimbării la nivel politic din 2004.

Este interesant modul în care românii se raportează la ceilalți: în 2008, 82% considerau că este mai bine să fii atent în relațiile cu oamenii, un procent în ușoară creștere față de 2005 dar mai mic decât cel din 1999 când 80% răspundeau în acest mod față de 90%. Datele din 2005 aratau că suntem relativ asemănători ca perspectivă asupra încrederii în oameni cu bulgarii, slovenii, polonezii și spaniolii, țări cu care, de altfel, ne asemănăm ca traiectorie de dezvoltare (**tabelul 3**).

Tabelul 3 Încrederea în oameni în anul 2005

	Se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni	E mai bine să fii atent în relațiile cu oamenii	Total
Suedia	68%	32%	100%
Finlanda	59%	41%	100%
Olanda	45%	55%	100%
Germania	37%	63%	100%
Marea Britanie	31%	69%	100%
Italia	29%	71%	100%
Bulgaria	22%	78%	100%
România	20%	80%	100%
Spania	20%	80%	100%
Polonia	19%	81%	100%
Franța	19%	81%	100%
Slovenia	18%	82%	100%
Cipru	10%	90%	100%
Turcia	5%	95%	100%

De asemenea, românii sunt printre cei mai sceptici europeni în ceea ce privește corectitudinea semenilor lor.

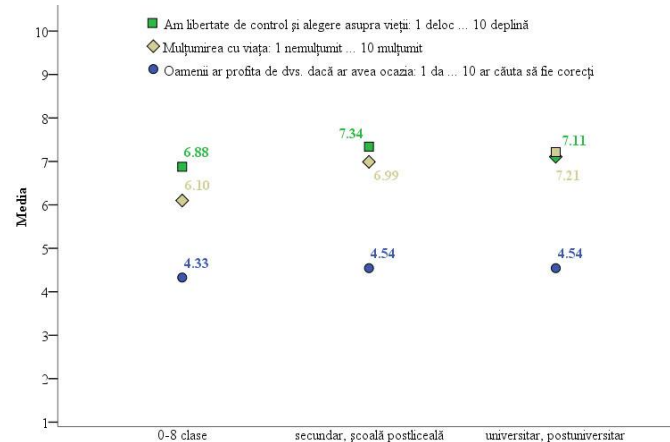
¹ Țările analizate, de la cele mai puțin fericite la cele mai fericite sunt Slovenia, Germania, Turcia, Cipru, Italia, Franța, Polonia, Finlanda, Spania, Marea Britanie, Olanda, Suedia

La întrebarea „Credeți că cei mai mulți dintre oameni ar profita de dvs. dacă ar avea ocazia sau ar căuta să fie corecți?” răspunsurile tind spre partea negativă a scalei. De remarcat este că încrederea în corectitudinea oamenilor scade de la o perioadă la alta.

Structură și climat

Indivizii care au absolvit cel mult școala primară sunt mai nemulțumiți cu viața decât ceilalți (**graficul 2**). De asemenea, vor aprecia că au mai puțină libertate de control și alegere asupra vieții lor. Este interesant că aceia cu educație medie au perspective similare la acești doi indicatori cu cei care au absolvit educație superioară. Aceasta poate sugera că, deși accesul la educație superioară devine mai facil pentru diverse categorii sociale, parcurgerea unui ciclu superior încă nu produce diferențe atitudinale semnificative. Neîncrederea în corectitudinea oamenilor nu depinde de educație fiind un sentiment generalizat. Aceasta poate fi explicată prin concurența ridicată pentru resursele limitate, cei mai educați simțind poate că investiția lor în acest plan nu este încă pe deplin justificată.

Grafic 2 Educație și climat al schimbării



Cei care au ocupații din categoria de calificare 4 sunt mai mulțumiți cu viața decât cei din categoriile 1 și 2 semn că totuși pregătirea superioară are un impact pozitiv pe termen lung. În ceea ce privește încrederea în oameni și libertatea de alegere și control nu există diferențe între nivelurile de calificare ceea ce sugerează că libertatea de mișcare și posibilitățile de creștere în carieră sunt destul de limitate, concurența pe piața muncii fiind una mai degrabă negativă.

Responsabil de număr:

Marian Vasile

Cercetător științific ICCV

marian@iccv.ro

<http://www.marian-vasile.ro>

Pentru a primi următoarele numere ale newsletter-ului nostru, vă rugăm să trimiteți un mesaj la valori@iccv.ro, conținând în subiect cuvântul *subscribe*.